

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Останнім часом, коли сучасна економічна ситуація в Україні характеризується стрімким розвитком ринкових відносин у різних сферах економіки, у тому числі й на транспорті. Перехід до ринкової економіки на транспорті проявився в скороченні бюджетних асигнувань, посиленні конкуренції з боку підприємств, що працюють у режимі маршрутного таксі й альтернативних служб при зниженні платоспроможного попиту на транспортні послуги, що спричинило погіршення фінансового стану у сфері автомобільного транспорту. За таких умов особливої актуальності набуває реформування тарифної політики на ринку транспортних послуг.

З огляду на визначення тарифної політики її завдання мають бути спрямовані на досягнення цілей підприємства та прибутковості як підприємств транспорту, так і галузі в цілому. Визначаючи завдання тарифної політики підприємств транспорту, необхідно враховувати особливості транспортної галузі, що відрізняє її від інших галузей економіки. Оскільки, транспортні послуги мають ряд особливостей із врахуванням видів діяльності з переміщення об'єктів, виконання операцій з підготовки до переміщення пасажирів та(чи) вантажів, видачі їх утримувачу, супроводження їх в дорозі і розміщення на місці призначення, які необхідно враховувати в ціноутворенні. Продукцією транспорту є транспортна послуга, корисним ефектом від якої і є споживча вартість транспортної продукції, тобто одним з важливих завдань транспортної галузі є зниження (мінімізація) величини витрат в ціні готової продукції.

Розроблення гнучкої системи тарифоутворення має важливе значення щодо поліпшення фінансового стану підприємств транспортної галузі. Вона передбачає створення об'єктивних, диференційованих за параметрами транспортного ринку підходів до установаження тарифів на перевезення пасажирів та вантажів. Реалізація цього завдання в умовах становлення ринкових відносин має проблемний характер і є складною в методологічному плані.

Сьогодні питання реформування тарифної політики є важливою теоретичною і практичною проблемою для всіх сфер суспільного виробництва. Не оминуло воно і транспорту галузь. У тарифах, як і в цінах, сфокусовані економічні інтереси всіх суб'єктів ринку. Вони є базою формування доходів для покриття витрат підприємства та отримання прибутку, необхідного для оновлення основних фондів підприємства, соціального розвитку підприємства та створення суспільних фондів споживання. Розмір тарифів має важливе значення для більшої частини споживачів і є одним з основних критеріїв переваги і вибору визначених послуг і товарів.

На автомобільному транспорті з початку впровадження ринкових засад у сфері перевезень вантажів застосовується вільне ціноутворення, а у сфері пасажирських перевезень до останнього часу здійснювалося державне регулювання тарифів на всіх видах перевезень за винятком міжнародних.

Потрібно враховувати також особливості транспортних послуг, що виникають залежно від вимог клієнтів, адже транспорт загального користування доступний як клієнтам будь-яких галузей, організаціям, так і індивідуальним клієнтам – сім'ям та окремим споживачам.

Пасажирський транспорт одна з важливих складових платних послуг, що надаються населенню. Важко переоцінити соціальну значущість пасажирських перевезень, які впливають на рівень доступності регіонів, транспортну мобільність населення та достаток населення.

Тарифи – це важливий індикатор пропорційності розвитку попиту і пропозиції на ринку пасажирського транспорту, що є відправною точкою в плануванні фінансової діяльності транспортних підприємств. Витратні методи побудови пасажирських тарифів, що збереглися з адміністративно-планової економіки, в сукупності з наданням пільг на проїзд у транспорті загального користування, не задовольняють розвиток пасажирського автомобільного транспорту, відбувається «старіння» автобусного парку, скорочуються обсяги транспортної роботи та якість надаваних послуг.

Основними завданнями тарифної політики підприємств автомобільного можна умовно поділити на три функціональні групи:

- ✓ соціальних функцій транспортної галузі;
- ✓ пов'язані із забезпеченням підприємницьких цілей підприємств транспорту;
- ✓ загальної роботи підприємств транспорту та галузі в цілому.

Перша функціональна група завдань тарифної політики, які мають забезпечувати виконання соціальних функцій транспортної галузі, передбачає:

- ✓ доступність транспортних послуг усім верствам населення;
- ✓ мінімізацію величини транспортних витрат у ціні готової продукції та в сукупних доходах громадян.

Друга функціональна група тарифної політики містить такі завдання:

- ✓ зниження собівартості та скорочення витрат на здійснення транспортних послуг;
- ✓ забезпечення рівня рентабельності достатнього для стабільного функціонування і модернізації елементів транспортних систем;

- ✓ стимулювання конкуренції і появи нових суб'єктів підприємницької діяльності;
- ✓ забезпечення балансу між платоспроможним попитом на послуги та обсягом витрат на їх надання.

Завдання, що покликані забезпечувати ефективну роботу як підприємств транспорту, так і всієї галузі:

- ✓ забезпечення постійного зростання показників якості транспортного обслуговування населення та ефективності використання рухомого складу;

- ✓ підвищення кваліфікації та посилення вимог до персоналу, який обслуговує транспортний процес і техніку, та відповідає за її стан, експлуатацію;
- ✓ розвиток регіональних систем управління, планування та контролю за перевезеннями пасажирів та вантажів, транспортно-експедиційного обслуговування;
- ✓ оптимізація структури пасажирського та вантажного автотранспорту за вантажністю і пасажиромісткістю;
- ✓ забезпечення зниження кількості дорожньо-транспортних пригод та тяжкості їх наслідків до рівня розвинених країн Європи;
- ✓ зниження шкідливих для навколишнього середовища викидів.

Тарифна політика має бути спрямована на забезпечення ефективного функціонування транспортної системи, створення умов для подальшого розвитку конкуренції, відновлення інвестиційної тарифної складової для забезпечення розширеного відтворення виробничих фондів транспорту. Тарифна політика на транспорті має будуватись з урахуванням потреби відшкодувати необхідні витрати на перевезення, реконструкцію, технічний і соціальний розвиток галузі, підвищення якості послуг транспорту, забезпечення раціональної взаємодії різних видів транспорту. Також вона повинна задовольняти підприємницький інтерес, забезпечувати розвиток автомобільного транспорту і застосування сучасних зразків автомобільних транспортних засобів, стимулювати впровадження новітніх технологій перевезень. За наявності інфляційних процесів має відбуватися індексація тарифів, які встановлюються державними органами. Одним з основних напрямів удосконалення системи тарифів має бути їх диференціація за класами якості перевезень та інших транспортних послуг. Важливим фактором у проведенні тарифної політики на транспорті має стати скорочення витрат та зниження собівартості для зменшення транспортної складової у ціні продукції.

Слід продовжити розроблення програм та проведення окремих заходів з підвищення безпеки руху та більш чіткого дотримання екологічних вимог, зокрема необхідно стимулювати виробництво транспортної техніки, що забезпечує високий, такий, що не поступається світовим стандартам, рівень безпеки перевезень пасажирів і вантажів та охорони навколишнього середовища.

Важливим елементом роботи із забезпечення безпечного функціонування транспорту та зниження негативного впливу його діяльності на довкілля має стати посилення державного нагляду, формування державних структур контролю у сфері безпеки на транспорті, організація екологічного моніторингу функціонування об'єктів транспортної системи.

Реформування тарифної системи має забезпечити гармонізацію та баланс економічних інтересів держави, споживачів послуг транспорту і транспортних підприємств. Вона має забезпечувати: стабільність тарифів, їх гнучкість та прогнозованість, які б дозволяли адекватно реагувати на зміни зовнішніх умов і потреб ринку, забезпечувати досягнення визначених цілей. Тому, перш ніж формувати нову тарифну політику, потрібно проаналізувати чинники що впливають на вибір виду транспорту, проаналізувати попит вантажовласників на вантажні перевезення, вивчити конкурентів та конкурентну продукцію, вивчити особливості функціонування ринку транспортних послуг.

Завдання, що забезпечують виконання соціальної та підприємницької функцій транспортної галузі мають суперечливий характер та потребують значно більшої уваги як з боку самих підприємств, так і з боку держави. Саме тому одним з найбільш важливих завдань для забезпечення ефективної роботи підприємств пасажирського транспорту є вдосконалення законодавчої бази щодо забезпечення перевезень підприємствами транспорту пільгових категорій пасажирів, упорядкування порядку та критеріїв надання пільг на проїзд у пасажирському транспорті, створення ефективної методики визначення компенсації підприємствам за перевезення пільгових категорій пасажирів, а також механізму точного обліку обсягів перевезень пільговиків, за які потрібно платити, та механізму контролю за виконанням зобов'язань щодо надання пільгових послуг як з боку держави та місцевих органів влади, що надають пільги на проїзд, так і з боку транспортних підприємств.

Отже тарифна політика підприємств пасажирського та вантажного транспорту повинна забезпечувати ефективність функціонування перевізників і в той же час повинна виконувати покладені на них соціальні функції, забезпечуючи як розвиток інших галузей економіки країни так і доступ всіх верств користувачів до транспортних послуг.